

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 09.04.1968, sp. zn. 7 Tz 11/68, ECLI:CZ:NS:1968:7.TZ.11.1968.1

Číslo: 38/1968

Právní věta: III. Obsah doznání obviněného se považuje za věrohodný jenom, je-li věrohodnost prokázána dalšími věrohodnými důkazy.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 09.04.1968

Spisová značka: 7 Tz 11/68

Číslo rozhodnutí: 38

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dokazování

Předpisy: 141/1961 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 38/1968 sb. rozh.

III. Obsah doznání obviněného se považuje za věrohodný jenom, je-li věrohodnost prokázána dalšími věrohodnými důkazy.

(Rozsudek Nejvyššího soudu z 9. dubna 1968, [7 Tz 11/68](#).)

Rozsudkem okresního soudu v Olomouci z 30. června 1967 sp. zn. 5 T 67/67 byl obviněný uznán vinným, že 25. dubna 1965 v Š. v objektu psychiatrické léčebny v době od 20 hod. 30 min. do 21 hod. 30 min. ze sadistických pohnutek způsobil pacientce této léčebny A těžké zranění genitálií a břišní dutiny a dále několika údery nezjištěným předmětem do obličeje jí způsobil na pravém spánku dva a půl cm dlouhou tržně zhmožděnou ránu a tržně zhmožděnou ránu na horním rtu, sahající od nosní přepážky až ke spodnímu okraji rtu, načež ji bez pomoci zanechal na odlehlém místě, ačkoli musel předpokládat, že tomuto zranění podlehne, k čemuž také 26. dubna 1965 v ranních hodinách v době asi mezi 6 hod. 15 min. a 6 hod. 45 min. došlo, tedy jiného úmyslně usmrtil, čímž spáchal trestný čin vraždy podle § 219 tr. zák. Za tento trestný čin byl obviněný odsouzen k trestu smrti.

Krajský soud v Ostravě k odvolání obviněného a jeho matky rozsudkem z 28. září 1967 sp. zn. 7 To 199/67 zrušil podle § 258 odst. 1 písm. b) a d) tr. ř. rozsudek okresního soudu v Olomouci a podle § 259 odst. 3 tr. ř. obviněného zprostil obžaloby podle § 226 písm. c) tr. ř.

Ve stížnosti pro porušení zákona generální prokurátor namítal mj. ohledně zprošťujícího výroku, že krajský soud v rozporu s ustanovením § 2 odst. 6 tr. ř. nehodnotil provedené důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu, nehodnotil je objektivně, ale jednostranně ve prospěch obviněného, a v důsledku toho dospěl k nesprávným závěrům o jeho vině.

Nejvyšší soud vyslovil, že rozsudkem krajského soudu byl porušen zákon mj. v ustanovení § 259 odst. 3 tr. ř. Ve zprošťujícím výroku o vině však porušení zákona Nejvyšší soud neshledal.

Z odůvodnění:

Okresní soud opřel výrok o vině obviněného pouze o nepřímé důkazy. Neexistuje přímý důkaz prokazující, že obviněný se setkal s A, napadl ji a ze sadistických pohnutek zavraždil.

Obviněný se v přípravném řízení a před soudem nedoznal ke spáchání skutku, v němž obžaloba spatřuje trestný čin vraždy. V průběhu trestního řízení byl mnohokrát vyslýchán, často změnil v různých směrech svoji výpověď a některé okolnosti si vymýšlel.

Výrok o vině obviněného opřel okresní soud mimo jiné též o jeho výpověď z 20. července 1965, z níž vychází též stížnost pro porušení zákona a vytýká krajskému soudu, že tuto výpověď nezhodnotil objektivně, ale jednostranně ve prospěch obviněného.

Obviněný tehdy uvedl, že po odchodu od svědkyně P, tedy krátce po 24. hod. 30 min., se setkal v prostoru léčebny s neznámou ženou ve věku asi 35-40 let (usmrčená A byla stará 67 let), která mu říkala něco nesrozumitelného, chytala ho za ruku a on v rozčilení, když zakopl o nějaký klacek, tento zvedl a prudce jí několikrát onu ženu uhodil do obličeje. Po uhození žena prý chvíli stála, pak upadla na zem a něco křičela v tom smyslu, že má sestru nebo dceru na národním výboru. Pak vstala a z místa odcházela. Na dotaz vyšetřovatele obviněný prohlásil, že nevyklučuje s touto ženou možnost pohlavního styku. V další výpovědi uvedl, že onu ženu neuhodil klackem, ale pěstí.

Výpověď obviněného je ve zřejmém rozporu s objektivně zjištěnými okolnostmi a obviněný později tuto výpověď odvolal, označil ji za nepravdivou a vysvětlil jí tím, že byl již unaven neustálými výsledky a chtěl mít od vyšetřování pokoj. O některých okolnostech jím vylíčeného útoku na neznámou ženu se prý dozvěděl od vyšetřovatele. V této souvislosti byl vyslechnut jako svědek vyšetřovatel VB, který prováděl s obviněným podle jeho výpovědi z 20. července 1965 rekonstrukci činu. Uvedl, že při provádění rekonstrukce upozornil druhého orgána VB, že tvrzení obviněného se neshoduje se skutečným místem nálezů A a nevyklučuje, že tento rozhovor slyšel obviněný. Podle odhadu svědka je místo nálezů A vzdáleno od místa, které označil obviněný jako místo útoku na neznámou ženu, asi 80 m a mezi těmito dvěma místy je drátěný plot, takže na místo nálezů A by bylo možno dojít jen po obejití určitého úseku areálu léčebny. Srovnáním výpovědi obviněného z 20. července 1965 s výsledky znaleckých expertiz a místního ohledání jsou již na první pohled zřejmé rozpory, se kterými se krajský soud velmi podrobně zabýval a učiněné závěry logicky zdůvodnil. Nejvyšší soud se plně ztotožňuje se závěrem krajského soudu, pokud hodnotí výpověď obviněného z 20. července 1965 jako nespolehlivý důkaz, o který se nelze opřít a to právě se zřetelem na rozpory, kterými tato výpověď trpí sama o sobě i ve vztahu k ostatním zjištěným faktům; proto nemůže být použita v neprospěch obviněného.

Aby výpověď obviněného z 20. července 1965 mohla být považována za částečné doznání, musí vylíčení skutku obviněným odpovídat alespoň hlavním, již místním ohledáním a znaleckou expertizou zjištěným věrohodným údajům o místě a zejména pak o způsobu provedení činu. Poněvadž výpověď obviněného nesplňuje zmíněné předpoklady a je zřejmě obviněným vymyšlená, nezbyvá, než přijmout vysvětlení, že obviněný takto vypovídal pod vlivem psychické deprese, v níž se nacházel v důsledku

neustálých výslechů.

Nejvyšší soud již ve směrnici pléna Nejvyššího soudu z 5. září 1966 - Pls 6/66 upozornil na nesprávnost opakovaných a ničím neodůvodněných výslechů obviněného, který se nedoznává ke spáchání trestného činu. Konstatoval, že takové výslechy vyvolávají nutně dojem, že jsou prováděny výlučně za účelem získat doznání obviněného, méně již za účelem získat úplný a jasný obraz o všech skutečnostech důležitých pro trestní řízení (§ 91 odst. 1 tr. ř.). Tomu ostatně nasvědčuje i obsah protokolů o výpovědi obviněného, v nichž se uvádí v podstatě stále totéž. Obviněný byl tedy vyslýchán opakovaně o stejných skutečnostech a tudíž se zřejmým záměrem dosáhnout alespoň takové formulace jeho výpovědi, třeba jen o dílčích okolnostech, které by mohlo být použito jako důkazů potvrzujících verzi obvinění.

Výslech obviněného je sice jedním ze zákonných prostředků ke zjištění objektivní pravdy, avšak používá-li se opakovaně a se zřejmým záměrem dosáhnout doznání obviněného, jak tomu bylo v tomto případě, pak takový postup nutno považovat za nezákonný, odporující ustanovení § 91 odst. 1 a § 164 odst. 3 tr. ř.

Citovaná ustanovení čelí tomu, aby obviněný nebyl donucován k výpovědi ani k doznání žádným způsobem, tedy ani za pomoci těch prostředků, které jinak samy o sobě jsou zákonné. Proto také výpověď obviněného z 20. července 1965, v níž obviněný doznal násilí na neznámé ženě v prostoru léčebny, nemá a nemůže mít hodnotu usvědčujícího důkazu nejen proto, že je v rozporu se zjištěnými fakty, ale i proto, že k ní došlo postupem, který odporuje právnímu řádu.

V souvislosti s hodnocením tzv. doznání obviněného nutno vycházet též z určitého povahového rysu obviněného, který znalec psychiatr označil jako do značné míry zvýšenou sugestibilitu, spočívající v tom, že obviněný se dá poměrně snadno ovlivnit při vyšetřování sugestivně kladenými otázkami. Rovněž znalec psycholog připouští zvýšenou sugestibilitu obviněného. Nepochybně i tento rys psychiky obviněného ovlivnil jeho výpovědi a hlavně pak výpověď z 20. července 1965.

S opakovaně prováděnými výslechy obviněného s cílem dosáhnout jeho doznání, vnitřně souvisí i další nežádoucí, v praxi nikoli ojedinělý jev, který se bezprostředně dotýká uplatňování principu presumpce nevinny.

Stížnost pro porušení zákona ve snaze udržet „doznání“ obviněného jako usvědčující důkaz, má za to, že krajský soud při jeho hodnocení měl přihlížet k tomu, že obviněný je osobou vícekrát trestanou, a že proto má již zkušenosti s trestním stíháním. Proto prý měl soud hodnotit i způsob a taktiku obhajoby obviněného v předcházejících trestních řízeních vedených proti němu. Podle tvrzení stížnosti pro porušení zákona již z obsahu předchozích trestních spisů vyplývá, že obviněný popíral vinu i tehdy, když proti němu svědčily přímé důkazy, že měnil výpovědi a předchozí doznání odvolával, tedy používal stejné taktiky jako v této věci, kdy opět měnil své výpovědi a vymýšlí si nové okolnosti podle toho, jak to v dané situaci považuje pro sebe za nejvýhodnější. Stížnost pro porušení zákona dále upozorňuje, že obviněný ve svých výpovědích záměrně uváděl, že v den činu byl oblečen jinak než ve skutečnosti a musel být pracně usvědčován za pomoci svědků.

Stejně tak uvažoval i okresní soud, pokud vytýkal obviněnému, že měnil údaje o svém oblečení a o původu skvrn na obleku, že houževnatě popíral svoji přítomnost v psychiatrické léčebně a z toho dovodil, že obviněný se snažil mařit práci orgánů VB a musel být pracně usvědčován atd.

Je v rozporu se základními principy trestního řádu usuzovat na vinu, zatím neprokázanou, z toho, že obviněný byl již trestán, že popíral určité skutečnosti, že záměrně vypovídal nepravdu nebo líčil spáchaný skutek v různých obměnách se záměrem svést vyšetřovatele na falešnou stopu apod. Je povinností orgánů trestního řízení (§ 2 odst. 5 tr. ř.), aby vinu obviněného dokázaly a k tomu cíli

prováděly důkazy v neprospěch i ve prospěch obviněného. Naproti tomu je výlučně věcí obviněného pro jaký způsob obhajoby se rozhodne a nikdo mu jej nemůže určovat, ani při řešení otázky viny v jeho neprospěch zhodnocovat. Zejména nutno odmítnout, aby obviněnému bylo vytýkáno, že musel být „pracně usvědčován“ nebo, že „v úmyslu zmást vyšetřovatele“ si vymýšlel nepravdivé skutečnosti apod. Ostatně ke způsobu obhajoby obviněného byl vyslechnut též znalec psycholog, který uvedl, že obviněný není dostatečně chytrý v tom smyslu, aby postupoval podle předem promyšleného plánu a mění své výpovědi pod vlivem okamžitých situací tak, jak se mu to zdá v daném momentě výhodné.

Připustit možnost, aby ze způsobu obhajoby bylo usuzováno na vinu obviněného za neexistence nebo slabosti jiných usvědčujících důkazů nebo na ni usuzovat z osobních vlastností nebo jiných charakteristik obviněného, by ve svých důsledcích vedlo k nepřímému potlačování, popř. omezování práva obhajoby a k porušování principu presumpce nevinny, což v souhrnu by znamenalo vytváření potenciálního zdroje nezákonných soudních rozhodnutí.

Dokazování v přípravném i v soudním řízení bylo prováděno k objasnění tří základních otázek: a) zda obviněný mohl být přítomen v objektu psychiatrické léčebny v době od 20 hod. 30 min. do 21. hod. 30 min., b) zda k vražednému útoku na pacientku mohlo v této době dojít, c) zda obviněný mohl spáchat vraždu motivovanou sexuálními sadismem.

Ad a): Nejvyšší soud po přezkoumání hodnocení důkazů provedených v tomto směru krajským soudem neshledal, že by krajský soud při hodnocení důkazů provedených za účelem zjištění, zda se obviněný mohl v inkriminované době nalézat v prostoru léčebny, nepostupoval podle zákona (§ 2 odst. 6 tr. ř.) a důkazy hodnotil jednostranně ve prospěch obviněného nebo že by pochybnosti krajského soudu o zjištění okresního soudu, že obviněný se mohl v době uvedené v obžalobě nacházet v prostoru léčebny, byly bezdůvodné.

Výsledky dokazování sice nevyloučily možnost, že obviněný se po určitou dobu mohl nacházet před 21 hod. 30 min. v prostoru léčebny, avšak nedá se říci, že by spolehlivě vyloučily všechny pochybnosti o tom, že obviněný na dobu uváděnou v obžalobě nemá alibi.

Ad b): Podle přesvědčení Nejvyššího soudu, založeného na přezkoumání hodnocení důkazů provedených krajským soudem ve smyslu § 2 odst. 6 tr. ř., připouští výsledky provedeného dokazování pouze tento závěr:

Ke spáchání vraždy A v psychiatrické léčebně došlo v noci z 25. dubna 1965 na 26. dubna 1965 v době zhruba od 21 hodin do 21 hod. 30 min. Přesná doba útoku na A nebyl zjištěna a nebylo ani spolehlivě zjištěno, kde k tomuto útoku došlo, zda na místě, kde oběť byla nalezena, či na jiném místě, odkud byla na místo nálezu odnesena.

Ad c): Podle rozsudku okresního soudu spáchal obviněný trestný čin vraždy ze sadistických pohnutek.

Znalci z oboru psychiatrie a sexuologie považují obviněného za schopného normálního pohlavního života. S ohledem na povahu zranění A, které i podle názoru těchto znalců se jeví jako sadistický čin, dospěli k názoru, že není prokázáno, že by u obviněného bylo podmínkou pohlavního ukojení ubližování nebo zraňování osob druhého pohlaví. Nebylo možno prokázat žádnou formu sadismu ani jiné perverze v pohlavní oblasti. Nebylo také prokázáno, že by obviněný měl v opilosti sklony k agresivním činům sexuálního charakteru. Znalci psychiatři vycházeli též z obsahu spisu okresního soudu v B. o dřívějším odsouzení obviněného. Rozsudkem tohoto soudu byl obviněný uznán vinným mimo jiné též trestným činem loupeže, kterého se dopustil v roce 1961 tím, že přepadl 66 let starou ženu, povalil ji na zem a ohmatával ji za tím účelem, aby zjistil, zda má nějaké peníze a když se bránila, tloukl ji do obličeje a způsobil jí lehké zranění. Znalci pak s ohledem na výpověď poškozené v

trestní věci okresního soudu v B. vylučují jednání obviněného se sadistickými prvky nebo sexuální motivací. Naproti tomu známky zranění A považují za znaky sadistického jednání, které svědčí pro čin sadisty. Znalci však nevyločili, že obviněný je sadistou a poukazují v tomto směru na známou skutečnost, že sexuální aberanti nejeví při odborném vyšetření žádné objektivní příznaky, z kterých by bylo možno usuzovat na sexuální úchylnost. Krajský soud mimo to provedl důkaz znalcem z oboru psychologie, rovněž za účelem objasnění motivace činu obviněného. Podle tohoto znaleckého posudku teoreticky může být motivačním faktorem zjištěného trestného činu nekontrolovatelné vybití agresivní tenze, vyvolané frustrací. V osobnosti obviněného podle závěru znalců však nejsou prokazatelné sadistické prvky, které u obviněného nenacházejí znalci psychiatři ani sexuologové a neprokazují je ani psychologické laboratorní metody.

Závěr znalců, nevylučující možnost sadismu u obviněného, může mít význam jen za předpokladu, že čin obviněného je spolehlivě prokázán jinými důkazy. Poněvadž tomu tak není, nemůže mít zmíněný závěr znalců povahu usvědčujícího důkazu o vině obviněného.

Podle výsledků dokazování nutno na otázku, zda obviněný mohl spáchat vraždu A ze sadistických pohnutek, dát jednoznačně zápornou odpověď pro nedostatek jakýchkoli důkazů v tomto směru.

Pokud stížnost pro porušení zákona se přesto snaží dovodit sadistické pohnutky obviněného z jeho předchozího trestného činu (loupežné přepadení staré ženy) a vyslovuje názor, že nešlo o trestný čin loupeže, ale o trestný čin pokusu znásilnění, postrádají tyto úvahy oporu ve výsledcích dokazování, jsou v rozporu s výsledky znaleckých expertiz a nutno je zásadně odmítnout jako nepřípustné přehodnocování pravomocného soudního rozhodnutí. K takovému názoru dospěla stížnost pro porušení zákona zřejmě jen ve snaze vyhledat alespoň nějakou okolnost, která by svědčila pro sadistické pohnutky činu obviněného, když jinak neexistují důkazy, které by tento motiv obviněného prokazovaly. Vytyká-li zmíněná stížnost krajskému soudu, že i v tomto směru porušil zákon v ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř., pak nelze takovou výtku považovat za důvodnou.

Rozhodnutí okresního soudu, jak bylo již konstatováno, bylo opřeno jen o nepřímé důkazy. Aby nepřímé důkazy byly způsobilé k prokázání viny obviněného, musí však tvořit logickou a ničím nenarušovanou soustavu vzájemně se doplňujících a podmiňujících důkazů, které ve svém celku spolehlivě prokazují všechny okolnosti zažalovaného skutku a přesvědčivě svědčí pro vinu obviněného a zároveň vylučují možnost úvahy o jiném závěru. Při používání nepřímých důkazů se v praxi často přehlíží, že souhrn nepřímých důkazů musí podávat ucelený obraz o trestném jednání obviněného tak, aby žádný z jednotlivých důkazů nepřipouštěl jiný ani pravděpodobný výklad, který by odporoval nebo narušoval verzi obvinění.

Na základě provedených důkazů lze připustit jen určitý, a to poměrně nízký stupeň pravděpodobnosti viny obviněného, zakládající pouhé podezření, odůvodněné tím, že obviněný mohl být po určité, přesně nezjištěnou dobu před 21 hod. 30 min. v prostoru psychiatrické léčebny a že v této době mohlo dojít k útoku na A.

To však zdaleka nestačí k odůvodnění výroku o vině obviněného, zejména když nízký stupeň této pravděpodobnosti je dále podstatně snižován tím, že nebyla zjištěna přesná doba, kdy k útoku na A došlo a nebylo ani spolehlivě prokázáno, že obviněný skutečně po určité dobu před 21 hod. 30 min. se zdržoval v prostoru léčebny. Konečně s ohledem na pitvu zjištěný značný úbytek krve v těle A a na relativně malé množství krve zjištěné na místě jejího nálezu a také s ohledem na prokázanou omezenou fyzickou pohyblivost A, zůstala otázka místa útoku neobjasněna. Poněvadž A byla nalezena na místě vzdáleném od údajného směru cesty obviněného asi 400 m, zůstává také nevysvětleno, zda pachatel ji potkal a na místo, kde byla nalezena, ji odvedl, nebo ji napadl ihned a pak ji na ono místo odnesl, to znamená, že ani způsob provedení činu nebyl objasněn a konečně ani předmět, jímž měl být útok spáchán, nebyl nalezen.

Okresní soud zmíněnou nedostatečnost důkazů překlenul různými povrchními, často nelogickými úvahami, navíc jednostranně pojatými v neprospěch obviněného, tudíž na úkor požadované objektivitě, aniž by existující pochybnosti o některých skutkových otázkách řešil ve smyslu zásady presumpce nevině a rozhodl o nich podle pravidla „in dubio pro reo“.

Závěr okresního soudu, že „okruh nepřímých důkazů je uzavřen, tyto nepřímé důkazy na sebe pevně logicky navazují a vylučují jakoukoli jinou verzi o napadení A někým jiným“, je zásadně mylný, není v plném souladu s výsledky dokazování a jeví se proto jako pouhá fráze.

Rozhodně v průběhu trestního řízení nebylo vyloučeno, že by vraždu A nemohl spáchat někdo jiný. V psychiatrické léčebně jsou hospitalizováni pacienti, muži i ženy různého věku, jejichž psychika je více či méně narušena, někteří z nich jsou zcela nenormální a projevují se i agresivně. V průběhu vyšetřování byla sice také uvažována možnost, že vraždu mohl spáchat i některý z duševně nenormálních pacientů léčebny, avšak nepodařilo se zajistit nějakou stopu, která by tuto možnou verzi podporovala. Nelze přitom přehlízet, že v době, přicházející v úvahu pro spáchání vražedného útoku, se mohl některý z pacientů vzdálit z oddělení, jak to ostatně potvrzuje i nikým nezpozorovaný odchod zavražděné i výpověď některých svědků. Možnost, že vražda byla spáchána některým z pacientů léčebny, nebyla tudíž vyvrácena. Z tohoto důvodu není ani možné dospět ke spolehlivému závěru o vině obviněného.

I kdyby bylo bezpečně prokázáno, že obviněný byl v době od 20 hod. 30 min. do 21 hod. 30 min. v prostoru léčebny a že v této době byla A napadena, nemohl soud jen na podkladě tohoto zjištění uznat obviněného vinným trestným činem vraždy. Zjištění i v tomto rozsahu by totiž nezakládalo zatím nic jiného, než pouhé podezření, že obviněný může být pachatelem vraždy, pokud by zároveň nebylo bezpečně prokázáno, že v inkriminované době skutečně k vraždě došlo a že ji nemohl spáchat nikdo jiný než obviněný a také, že obviněný má sklony k agresivnímu jednání motivovanému sexuální sadismem. To však prokázáno nebylo.

Za této důkazní situace, kdy v soustavě nepřímých důkazů chybí tak důležitý článek, jakým je motiv k vraždě, ve spojení s labilitou důkazů o čase a místě spáchané vraždy a dále ve spojení s neobjasněním způsobu jejího provedení, nelze prokázat vinu obviněného, zejména když možnost, že vraždu spáchal někdo jiný, není bezpečně vyloučena.

Krajský soud proto na základě výsledků provedeného dokazování a podle zákona správně rozhodl, když obviněného podle § 226 písm. c) tr. ř. zprostil obžaloby. Pokud okresní soud uznal obviněného vinným trestným činem vraždy, nezbylo mu, než vinu obviněného konstruovat za pomoci logicky rozporných a jednostranně v neprospěch obviněného zaměřených úvah a pouhých domněnek, postrádajících oporu ve výsledcích dokazování, tedy v rozporu s požadavky zákona.